

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.107>

УДК 636.03:338.43.01:504.062(477.7)

К. Ю. Соколюк,

к. е. н., доцент, докторант, старший науковий співробітник відділу ринкових механізмів та структур, Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0758-6468>

І. Ю. Соколюк,

аспірант Уманського національного університету, провідний інженер відділу ринкових механізмів і структур, Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4380-2156>

ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РИНКУ ТВАРИННИЦТВА ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

K. Sokolyuk,

*PhD in Economics, Associate Professor, Doctoral Candidate,
Senior Researcher of the Department of Market Mechanisms and Structures,
State Organization «Institute of Market and Economic & Ecological Researches of
the National Academy of Sciences of Ukraine»*

I. Sokolyuk,

*Postgraduate student, Uman National University,
Leading Engineer of the Department of Market Mechanisms and Structures, State
Organization «Institute of Market and Economic & Ecological Research of the
National Academy of Sciences of Ukraine»*

TRENDS IN THE FUNCTIONING AND PRIORITY AREAS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE LIVESTOCK MARKET IN THE BLACK SEA REGION OF UKRAINE

У статті здійснено комплексний аналіз ринку продукції тваринництва Причорноморського регіону України, визначено ключові тенденції та особливості розвитку як в довоєнний період так і в період війни, визначено основні фактори впливу на ринок та окреслено стратегічні напрями подальшого розвитку. В ході дослідження виявлено, що ринок продукції тваринництва зазнав значних збитків та руйнувань під час повномасштабного вторгнення. Особливо постраждали області Причорноморського регіону – Херсонська та Миколаївська, що негативно позначилось на рівні продовольчої безпеки регіону. В ході аналізу виявлено, що відбулося значне скорочення поголів'я усіх видів тварин. Позитивним лише є приріст поголів'я свійської птиці. Це призвело до зменшення обсягів переробки і, як наслідок, скорочення надходжень на локальні та регіональні ринки готової продукції з високою доданою вартістю. Такі тенденції негативно позначились на забезпеченні населення якісними продуктами харчування тваринного походження. Визначено, що подальший розвиток ринку тваринницької продукції Причорноморського регіону має орієнтуватись не лише на потреби внутрішнього ринку (які мають бути покриті першочергово), але й одночасно враховувати вимоги європейських ринків.

The article provides a comprehensive analysis of the livestock market in the Black Sea region of Ukraine, identifies key trends and characteristics of development both in the pre-war period and during the war, identifies the main factors influencing the market, and outlines strategic directions for further development. It has been determined that the full-scale invasion of Ukraine has not only worsened security conditions but also had a negative impact on food security. The main impact was the destruction of strategic logistics chains, which caused structural shifts in key commodity markets for agricultural products. One such market is the livestock market, the formation and development of which is a guarantee of food security at both the regional and national levels.

Creating favourable conditions for the sustainable development of animal product markets is one of the key tasks reflected in such strategic documents as the Ukraine Recovery Plan, initiatives defined by the Ukraine Facility and reflected in the Agricultural Development Strategy (defined as a priority – production of organic products of animal and plant origin). Strategic objective 3 of the Agricultural Development Strategy, Ensuring the sustainability of the agricultural sector, supporting fair incomes for producers and increasing their competitiveness, also defines indicators for labour productivity growth in animal husbandry, which should stimulate the revival and development of commodity markets for animal products (meat, milk, etc.).

Research shows that the livestock market suffered significant losses and destruction during the full-scale invasion. The Black Sea region of Ukraine, particularly the Kherson and Mykolaiv regions, was particularly affected, which had a negative impact on food security. Due to the significant destruction of production facilities and the loss of dairy and beef cattle, there was a reduction in processing volumes and, as a result, a decrease in supplies to local and regional markets of finished products with high added value. This led to an increased risk of import dependence.

Further market development should focus not only on domestic market needs (which should be met first), but also take into account the requirements of European markets. This, in turn, requires a review of existing production requirements and conditions, the identification of priority areas for production modernisation, and the definition of a development strategy for each sub-complex of the livestock sector.

Ключові слова: *Причорноморський регіон України, ринок тваринництва, сталий розвиток, повоєнне відновлення, трансформація ринків, регіональний ринок, локальні виробники.*

Keywords: *Black Sea region of Ukraine, livestock market, sustainable development, post-war recovery, market transformation, regional market, local producers.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Повномасштабне вторгнення в Україну спричинило погіршення не лише безпекових умов, але й негативно відобразилося на продовольчій безпеці. Основним напрямом впливу стало руйнування стратегічних логістичних ланцюгів, що спричинило структурні зрушення на ключових товарних ринках аграрної продукції. Одним із таких ринків є ринок продукції тваринництва. Виникла потреба в дослідженні особливостей функціонування регіональних ринків продукції тваринництва, що обґрунтовано специфікою виробництва даного виду продуктів та їх залежності від логістики й територіального розміщення.

Створення сприятливих умов для сталого розвитку ринків тваринної продукції є одними із ключових завдань, що відображені в таких стратегічних документах як План відновлення України [1], ініціативи визначені Ukraine Facility [2] та відображені в Стратегія розвитку сільського господарства [3] (визначено як пріоритет – виробництво органічної продукції тваринного та рослинного походження). В Стратегії розвитку сільського господарства в стратегічній цілі 3 Забезпечення стійкості сільськогосподарського сектору, підтримка справедливого доходу виробників та підвищення їх конкурентоспроможності, визначено й індикатори зростання продуктивності праці в тваринництві, що має спонукати відродження та розвиток товарних ринків продукції тваринництва (ринок м'яса, молока тощо). Враховуючи постійні зміни в ринковому середовищі, виникає потреба в регулярному моніторингу стану ринку для формування стратегічних орієнтирів сталого розвитку ринку тваринництва на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням особливостей функціонування ринку тваринництва за його сегментами займалися відомі українські науковці. Зокрема, дослідженням питання стійкості функціонування системи ринку молочних продуктів у вертикальносуміжних ринках займалися Нікішина О.В., Тараканов М.Л., Бочкарьов Д.О, Чеботарьова Н.Й. [4]. Результати дослідження нових трендів, що сформувались в аграрному секторі під впливом війни в площині формування

валової та товарної продукції висвітлені в працях Кваші С., Павленко О., Климентьєва Д. [5], окремі аспекти розвитку сектору в цілому описані в праці Халізова Д.В. [6]. Лупенко Ю.О., Копитинець Н.Г., Волошин В.М. висвітлили в своїх працях соціально-економічні аспекти вирощування ВРХ в умовах невизначеності [7], що має важливе значення для відновлення аграрного сектору в умовах трансформаційних змін, які окреслено в праці Дяченко М. та Жмуденко В. [8].

Попри активне вивчення розвитку ринку насіння та садивного матеріалу, як на глобальному так і на локальних рівнях, в умовах викликів та загроз виникає ряд питань щодо адаптації їх до нових реалій. Зокрема постає проблема формування такої ринкової системи, що передбачатиме збалансований розвиток кожної з її підсистем та гармонійно розвиватиметься в умовах невизначеності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даного дослідження є комплексний аналіз тенденцій та пріоритетних напрямів сталого розвитку ринку тваринництва Причорноморського регіону України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток ринку тваринницької продукції має стратегічне значення як в національному так і регіональному вимірі. Саме від наявності та доступності продукції тваринництва залежить якість раціону, що в свою чергу, суттєво впливає на здоров'я населення країни та конкретного регіону.

Повномасштабне вторгнення призвело до цілої низки негативних явищ, що зумовило скорочення виробництва продукції тваринництва та по окремих товарних позиціях, призвело до зростання імпортозалежності. Тому виникає потреба в детальному аналізі і тенденцій розвитку ринку, і ідентифікації викликів та загроз для розробки стратегічних рішень для подальшого розвитку.

За обсягом доходу від реалізації продукції тваринництва Українського Причорномор'я займає 2,55% за підсумками 2019 у загальному обсязі по Україні, та 1,96% у 2023 році (табл. 1).

Таблиця 1. Реалізації продукції тваринництва Причорноморського регіону України (код КВЕД 01.4), млн. грн.*

Рівень/ область	Роки					Відхилення (+,-) 2023р. від	
	2019	2020	2021	2022	2023	2022р.	2019р.
Україна	64637,2 6	67145,21	76436,32	73818,71	100026,2	26207,4 9	35388,9 4
Всього по Українському Причорномор'ю, тис. грн	1646,58	1774,28	2149,25	1239,18	1964,36	725,18	317,78
У % до загального по Україні	2,55	2,64	2,81	1,68	1,96	0,29	-0,58
Миколаївська	697,71	661,87	814,4	782,13	1311,95	529,82	614,24
Частка в Українському Причорномор'ї, %	42,37	37,30	37,89	63,12	66,79	3,67	24,41
Одеська	432,68	427,68	684,62	457,05	652,41	195,36	219,73
Частка в Українському Причорномор'ї, %	26,28	24,10	31,85	36,88	33,21	-3,67	6,93
Херсонська	516,19	684,73	650,23	0	0	0,00	-516,19
Частка в Українському Причорномор'ї, %	31,35	38,59	30,25	0,00	0,00	0,00	-31,35

*Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики [9]

Серед областей, лівова частка припадає на Миколаївську область, яка у 2023 році складала 66,79% від показника по регіону. Хоча ще у 2021 році частка була 37,89%. А Одеська та Херсонська області займали відносно однакові частки.

Аналізуючи дані показники в динаміці, було виявлено, що у 2022 році по всіх областях Причорномор'я відбувся спад, проте, уже в 2023 році спостерігається зростання показників У Миколаївській та Одеській області. Через окупаційні дії на території Херсонської області дані за 2023 рік по даній території не простежується.

Вивчаючи тваринницький сектор з метою визначення подальшої траєкторії розвитку ринку тваринницької продукції Причорноморського регіону України проаналізовано поголів'я, валове виробництво та доходи від реалізації готової продукції м'ясного та молочного ВРХ, свинарства, продукції козівництва та вівчарства, птахівництва.

Загалом по Україні в період з 1995-2025 рр. відбулося скорочення поголів'я ВРХ майже у 10 разів – із 19624,3 тис. гол до 2001,6 тис. гол. Така ж динаміка спостерігається й по Причорноморського регіону України - майже повністю знищено ВРХ під час військових дій у Херсонській області - залишилось і межах 1 відсотка від рівня 1995 року та 7,4% відносно рівня 2021 року (табл. 2).

**Таблиця 2. Динаміка та регіональна структура поголів'я ВРХ
Причорноморського регіону України ***

Рік	Україна, тис. гол	Українське Причорномор'я		Одеська область		Миколаївська область		Херсонська область	
		тис. гол	%	тис. гол	%	тис. гол	%	тис. гол	%
1995	19624,3	2049,3	10,44	765	37,33	597,4	29,15	686,9	33,52
2000	10626,5	1024,5	9,64	423,9	41,38	301,2	29,40	299,4	29,22
2005	6902,9	744	10,78	351,1	47,19	189,1	25,42	203,8	27,39
2010	4826,7	463,7	9,61	187,8	40,50	144,5	31,16	131,4	28,34
2015	3884	438,3	11,28	191,7	43,74	132,4	30,21	114,2	26,06
2019	3332,9	349,4	10,48	154,9	44,33	98,5	28,19	96	27,48
2020	3092	313,3	10,13	145,7	46,50	86,9	27,74	80,7	25,76
2021	2874	278,8	9,70	138,4	49,64	74	26,54	66,4	23,82
2022	2644	260,8	9,86	136,9	52,49	66,6	25,54	57,3	21,97
2023	2307,1	195	8,45	133,2	68,31	52,7	27,03	9,1	4,67
2024	2156,2	185,5	8,60	127	68,46	52,3	28,19	6,2	3,34
2025	2001,6	178,5	8,92	121,4	68,01	52,2	29,24	4,9	2,75
2025р. у % до 1995р.	10,20	8,71	-	15,87	-	8,74	-	0,71	-
2025р. у % до 2021р.	69,65	64,02	-	87,72	-	70,54	-	7,38	-
2025р. у % до 2024р.	92,83	96,23	-	95,59	-	99,81	-	79,03	-

**Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики та ГУС в областях*

Частка Причорноморського регіону за поголів'ям ВРХ становила 10,44% у 1995 році, 9,7% у 2021 році та 8,9% станом на початок 2025 року. Аналізуючи структуру поголів'я ВРХ в розрізі областей, виявлено, що у протязі досліджуваного періоду найбільше поголів'я було сконцентровано в Одеській області – 37,3% у 1995 році, 49,64% у 2021 році та 68,01% на початок 2025 року.

Динамічні зміни щодо поголів'я молочного скотарства аналогічні. Якщо у 1995 році поголів'я корів в Україні складало 7,8 млн гол, у тому числі 0,82 млн гол у Українському Причорномор'ї (частка Українського Причорномор'я 10,45%), то станом на 2021 рік – 1,63 млн. гол по Україні та 0,18 млн. гол у Українському Причорномор'ї. Відносно 1995 року поголів'я молочних корів скоротилось більш ніж у 8 разів. а у Херсонській області молочне скотарство майже знищене – станом на 1 січня 2025 року чисельність корів становила лише 3,2 тис., що складає лише 1,27 від показника 1995 року та 7,37% рівня 2021 року. Найбільше молочного поголів'я сконцентровано у Одеській області –47,4% у 2021році та 69,43 % у 2025 р. (за рахунок суттєвого скорочення поголів'я на Херсонщині) (табл. 3).

Таблиця 3. Динаміка та регіональна структура молочного скотарства Причорноморського регіону України *

Рік	Україна, тис. гол	Українське Причорномор'я		Одеська область		Миколаївська область		Херсонська область	
		тис. гол	%	тис . гол	%	тис. гол	%	тис. гол	%
1995	7818,3	817,3	10,45	322,7	39,48	241,8	29,59	252,8	30,93
2000	5431	546,8	10,07	227,6	41,62	167,6	30,65	151,6	27,72
2005	3926	415,6	10,59	185,9	44,73	122,3	29,43	107,4	25,84
2010	2736,5	279	10,20	105,4	37,78	93,5	33,51	80,1	28,71
2015	2262,7	258,3	11,42	104,5	40,46	82,3	31,86	71,5	27,68
2019	1919,4	216,3	11,27	93,3	43,13	60,8	28,11	62,2	28,76
2020	1788,5	196,4	10,98	90	45,82	54	27,49	52,4	26,68
2021	1673	176,4	10,54	85,6	48,53	47,4	26,87	43,4	24,60
2022	1544	164	10,62	84	51,22	43	26,22	37	22,56
2023	1352,8	120,8	8,93	82,8	68,54	33,2	27,48	4,8	3,97
2024	1262,9	118,6	9,4	81,2	68,47	33,7	28,41	3,7	3,12
2025	1154,7	114,8	9,94	79,7	69,43	31,9	27,79	3,2	2,79
2025р. у % до 1995р.	14,77	14,05	-	24,70	-	13,19	-	1,27	-
2025р. у % до 2021р.	69,02	65,08	-	93,11	-	67,30	-	7,37	-
2025р. у % до 2024р.	91,43	27,21	-	98,15	-	94,66	-	1,04	-

*Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики та ГУС в областях

Кризові явища, що спричинила війна, негативно позначились і на поголів'ї свиней, кіз та овець. На початок 2025 року поголів'я свиней по

Україні в цілому становило 4, 5 млн голів, що менше рівня 1995 року майже втричі, а відносно рівня 2021 року становить лише 76,9%. В Українському Причорномор'ї, що займає у 2024 році 4,21% від загальної чисельності по країні, поголів'я становить на початок 2025 року 214,2 тис. голів. Це менше ніж у 5 разів рівня 1995 року, а від рівня 2021 року становить 70,3%. Негативним є те, що як і по Україні в цілому, так і по областях Українського Причорномор'я тенденція до скорочення спостерігається протягом усього періоду дослідження.

Серед областей Причорномор'я, найбільше поголів'я свиней сконцентровано у Одеській області як у 1995 році так і у 2021-2025 роках. Негативним є те, що з початком війни значна частина поголів'я свиней в Херсонській області скоротилася з 99 тис. голів у 2021 р. до 4 тис. у 2024 р., а частка в регіоні - з 21,39% до 1,87% (табл. 4).

**Таблиця 4. Динаміка та регіональна структура поголів'я свиней
Причорноморського регіону України ***

Рік	Україна, тис. гол	Українське Причорномор'я		Одеська область		Миколаївська область		Херсонська область	
		тис. гол	%	тис. гол	%	тис. гол	%	тис. гол	%
1995	13945,5	1536,5	11,02	516,7	33,63	421,6	27,44	598,2	38,93
2000	10072,9	1088,9	10,81	473,7	43,50	292,7	26,88	322,5	29,62
2005	6466,1	674,5	10,43	396,6	58,80	105,4	15,63	172,5	25,57
2010	7576,6	702,1	9,27	359,1	51,15	147,7	21,04	195,3	27,82
2015	7350,7	680,2	9,25	371,6	54,63	129,1	18,98	179,5	26,39
2019	6025,3	367,7	6,10	173	47,05	83,1	22,60	111,6	30,35
2020	5727,4	325,6	5,68	150,4	46,19	77,6	23,83	97,6	29,98
2021	5876,2	304,7	5,19	133,1	43,68	72,6	23,83	99	32,49
2022	5608,8	245,9	4,38	125,7	51,12	67,6	27,49	52,6	21,39
2023	4948,3	201,8	4,08	134,7	66,75	64	31,71	3,1	1,54
2024	5094	214,6	4,21	141,9	66,12	68,4	31,87	4,3	2,00
2025	4521,1	214,2	4,74	142,1	66,34	68,1	31,79	4	1,87
2025р. у % до 1995р.	32,42	13,94	-	27,50	197,27	-	115,87	0,67	-
2025р. у % до 2021р.	76,94	70,30	-	106,76	151,87	-	133,43	4,04	-
2025р. у % до 2024р.	88,75	99,81	-	100,14	100,33	-	99,75	93,02	-

*Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики та ГУС в областях

Козівництво та вівчарство – одна із перспективних галузей тваринництва, що має перспективи розвитку як у воєнний та і повоєнний період, зокрема в секторі крафтового виробництва. Особливо актуальною дана галузь тваринництва є для Українського Причорномор'я. Станом на 1995 рік частка поголів'я, що вирощувалася в нашому регіоні становила 28,1%, у 2021 році – 29,55%, а у 2025 р. – 32,78% від загальної чисельності по країні. Проте, тенденції негативні й схожі з динамікою поголів'я ВРХ (м'ясного та молочного напрямів) та свиней (табл. 5).

Таблиця 5. Динаміка та регіональна структура поголів'я овець та кіз Причорноморського регіону України *

Рік	Україна, тис. гол	Українське Причорномор'я		Одеська область		Миколаївська область		Херсонська область	
		тис. гол	%	тис. гол	%	тис. гол	%	тис. гол	%
1995	5574,5	1572,3	28,21	688	43,76	253,8	16,14	630,5	40,10
2000	1884,7	529,8	28,11	366,1	69,10	59,3	11,19	104,4	19,71
2005	1754,5	550,8	31,39	433,2	78,65	41	7,44	76,6	13,91
2010	1832,5	535,1	29,20	415,6	77,67	53,2	9,94	66,3	12,39
2015	1371,1	486,7	35,50	381,3	78,34	52,9	10,87	52,5	10,79
2019	1268,6	410,2	32,33	319,1	77,79	49,5	12,07	41,6	10,14
2020	1204,5	369,5	30,68	293,2	79,35	46,5	12,58	29,8	8,06
2021	1140,4	337	29,55	269,2	79,88	43,9	13,03	23,9	7,09
2022	1094,3	325,5	29,75	263,1	80,83	41,3	12,69	21,1	6,48
2023	941,4	294,8	31,32	256,9	87,14	36,7	12,45	1,2	0,41
2024	906,3	297,7	32,85	259,4	87,13	36,6	12,29	1,7	0,57
2025	843,3	276,4	32,78	238,9	86,43	36,2	13,10	1,3	0,47
2025р. у % до 1995р.	15,13	17,58	116,21	34,72	197,53	14,26	81,14	0,21	1,17
2025р. у % до 2021р.	73,95	82,02	110,91	88,74	108,20	82,46	100,54	5,44	6,63
2025р. у % до 2024р.	93,05	92,85	99,78	92,10	99,19	98,91	106,53	76,47	82,36

**Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики та ГУС в областях*

Станом на 1 січня 2025 року поголів'я кіз та овець в Україні становило 843,3 тис. голів, що більш як ушестеро менше рівня 1995 року, та від рівня 2021 року складає лише 73,95%. Тенденції скорочення поголів'я для Причорноморського регіону аналогічні. Окрім того, майже повністю знищена

галузь в Херсонській області – з 23,9 тис. гол. У 2021 році до 1,3 тис. гол. У 2024 році.

Кардинально інша ситуація із поголів'ям птиці в Українському Причорномор'ї. Якщо у 1995 році поголів'я складало 18,62 млн. гол, у 2021 році – уже 9,49 (скорочення вдвічі), то станом на початок 2025 року – 3,88 млн. гол., що складає 2,07% від загальної чисельності по Україні (у 1995 році це було 11,29%). З 2015 року до 2023 рік найбільше птиці вирощували на Херсонщині. Питома вага області становила від 47,92 до 60,34%. Після повномасштабного вторгнення, аналогічно ситуації із поголів'ям інших свійських тварин, відбулося суттєве скорочення – з 3 млн. гол до 380 тис (табл. 6).

**Таблиця 6. Динаміка та регіональна структура поголів'я птиці
свійської Причорноморського регіону України ***

Рік	Україна, млн. гол	Українське Причорномор'я		Одеська область		Миколаївська область		Херсонська область	
		млн. гол	%	млн. гол	%	млн. гол	%	млн. гол	%
1995	164,9	18,62	11,29	10,66	57,25	3,93	21,11	4,03	21,64
2000	126,1	14,19	11,25	7,8	54,97	2,75	19,38	3,64	25,65
2005	152,8	15,22	9,96	8,43	55,39	3,11	20,43	3,68	24,18
2010	191,1	13,2	6,91	5,43	41,14	3,86	29,24	3,91	29,62
2015	213,3	20,85	9,77	5,14	24,65	3,13	15,01	12,58	60,34
2019	211,7	11,55	5,46	3,17	27,45	2,55	22,08	5,83	50,48
2020	220,5	10,77	4,88	2,62	24,33	2,45	22,75	5,7	52,92
2021	200,7	9,49	4,73	2,21	23,29	1,96	20,65	5,32	56,06
2022	202,2	7,88	3,90	1,85	23,48	2	25,38	4,03	51,14
2023	180,5	6,26	3,47	1,75	27,96	1,51	24,12	3	47,92
2024	184,7	3,59	1,94	1,82	50,70	1,45	40,39	0,32	8,91
2025	187,6	3,88	2,07	1,93	49,74	1,57	40,46	0,38	9,79
2025р. у % до 1995р.	113,77	20,84	-	18,11	-	39,95	-	9,43	-
2025р. у % до 2021р.	93,47	40,89	-	87,33	-	80,10	-	7,14	-
2025р. у % до 2024р.	101,57	108,08	-	106,04	-	108,28	-	118,75	-

**Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики та ГУС в областях*

На сьогодні в Одеській області поголів'я складає 1,93 млн. гол., Миколаївській області 1,57 млн. гол, що становить 49,74 та 4,46% відповідно до загальної чисельності по регіону.

У 2024 році в цілому по країні спостерігається зростання забійної маси тварин, реалізованих на забій – на 2,59% відносно 1995 р., на 5,07% відносно 2023 року. Аналіз аналогічних даних по Українському Причорномор'ю показав зворотну ситуацію – обсяги скоротилися як по відношенню до 1995 року (більш ніж у 4 рази), так і щодо рівня 2021 року – на 54,7% (табл. 7).

Таблиця 7. Динаміка та регіональна структура забійної маси сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій

Причорноморського регіону України *

Рік	Україна, тис. тон	Українське Причорномор'я		Одеська область		Миколаївська область		Херсонська область	
		тис. тон	%	тис. тон	%	тис. тон	%	тис. тон	%
1995	2293,7	237,5	10,35	98,1	41,31	59,4	25,01	80	33,68
2000	1662,8	193,2	11,62	88,4	45,76	49,3	25,52	55,5	28,73
2005	1597	118,3	7,41	51,2	43,28	27,6	23,33	39,5	33,39
2010	2059	115,9	5,63	45,6	39,34	28,7	24,76	41,6	35,89
2015	2322,6	130,3	5,61	48,8	37,45	32,6	25,02	48,9	37,53
2019	2492,4	111,2	4,46	39,4	35,43	31,3	28,15	40,5	36,42
2020	2477,5	101,5	4,10	36	35,47	28,3	27,88	37,2	36,65
2021	2438,3	105,6	4,33	47,1	44,60	25	23,67	33,5	31,72
2022	2206,7	58,7	2,66	30,4	51,79	21	35,78	7,3	12,44
2023	2239,5	58	2,59	31,8	54,83	20,7	35,69	5,5	9,48
2024	2353	58,4	2,48	32,4	55,48	20,3	34,76	5,7	9,76
2024р. у % до 1995р.	102,59	24,59	-	33,03	-	34,18	-	7,13	-
2024р. у % до 2021р.	96,50	55,30	-	68,79	-	81,20	-	17,01	-
2024р. у % до 2023р.	105,07	100,69	-	101,89	-	98,07	-	103,64	-

**Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики та ГУС в областях*

Частка регіону у 2024 році скоротилася до 2,48%, що в чотири рази менше рівня 1995 р. та вдвічі за 2021 р. - питома вага Причорноморського

регіону становила 10,35%, а у 2021 році – 4,33% відповідно. Серед областей регіону найбільша питома вага припадає у воєнний період на Одеську область – від 51,79 до 55,48%. В довоєнний період усі три області рівними частками формували обсяги реалізованої на забій.

Одним із стратегічних для продовольчої безпеки продуктом тваринницької галузі є молоко та молочна продукція. У таблиці 8 проведено аналіз валового виробництва молока (валового надою).

Таблиця 8. Динаміка та регіональна структура обсягу виробництва (валового надою) молока Причорноморського регіону України *

Рік	Україна, тис. тон	Українське Причорномор'я		Одеська область		Миколаївська область		Херсонська область	
		тис. тон	%	тис. тон	%	тис. тон	%	тис. тон	%
1995	17274,3	1678,7	9,72	636,5	37,92	527	31,39	515,2	30,69
2000	12657,9	1199,3	9,47	532,4	44,39	346,8	28,92	320,1	26,69
2005	13714,4	1396,2	10,18	606,4	43,43	432,3	30,96	357,5	25,61
2010	11248,5	1073,7	9,55	403,8	37,61	364	33,90	305,9	28,49
2015	10615,4	1029,1	9,69	385,3	37,44	343,8	33,41	300	29,15
2019	9663,2	903,3	9,35	321	35,54	299	33,10	283,3	31,36
2020	9263,6	854,2	9,22	309,5	36,23	278,5	32,60	266,2	31,16
2021	8713,9	774,6	8,89	291,4	37,62	245,7	31,72	237,5	30,66
2022	7767,7	549,3	7,07	286,8	52,21	197,3	35,92	65,2	11,87
2023	7430,4	545,5	7,34	285,6	52,36	190	34,83	69,9	12,81
2024	7246,4	541,9	7,48	279,6	51,60	200,9	37,07	61,4	11,33
2024р. у % до 1995р.	41,95	32,28	-	43,93	-	38,12	-	11,92	-
2024р. у % до 2021р.	83,16	69,96	-	95,95	-	81,77	-	25,85	-
2024р. у % до 2023р.	97,52	99,34	-	97,90	-	105,74	-	87,84	-

**Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики та ГУС в областях*

Валове виробництво молока в Україні у 2024 році суттєво скоротилось – на 58,05% відносно 1995 р., на 16,84% відносно обсягів 2021 року та на 2,48% нижче 2023 р. Питома вага Українського Причорномор'я складає 7,48%, а серед областей регіону лідирує Одеська область з часткою 51,6% у 2024 році. В цілому спостерігається тенденція до скорочення валового виробництва молока по всіх областях. Повномасштабне вторгнення призвело

до скорочення виробництва в Херсонській області майже в чотири рази - з 237,5 тис. т до 61,4 тис. тон, що призвело до скорочення ваги області з 30,66% до 11,33%.

Поряд із негативними тенденціями щодо скорочення валового виробництва основних продуктів тваринництва, спостерігається збереження та певне нарощування обсягів виробництва яєць. У 2024 році обсяг виробництва яєць перевищив об'єми 1995 року на 23,34%, а показник 2021 р. на 1,92% (хоча відносно 2021 року був спад, що обумовлений агресією). Частка Причорноморського регіону у 2024 році складає 2,5%, в основному за рахунок виробництва в Одеській області. Варто зазначити, що це єдиний продукт ринку тваринницької продукції, що не лише зберіг об'єми, але продовжує нарощувати обсяги виробництва (табл. 9).

Таблиця 9. Динаміка та регіональна структура обсягу виробництва яєць Причорноморського регіону України *

Рік	Україна, млн. шт.	Українське Причорномор'я		Одеська область		Миколаївська область		Херсонська область	
		млн. шт.	%	млн. шт.	%	млн. шт.	%	млн. шт.	%
1995	9403,5	1223,8	13,01	799,7	65,35	219,4	17,93	204,7	16,73
2000	8808,6	1010,8	11,48	656,8	64,98	164,2	16,24	189,8	18,78
2005	13045,9	1247,9	9,57	684,3	54,84	313,7	25,14	249,9	20,03
2010	17052,3	1549,5	9,09	584,5	37,72	527,7	34,06	437,3	28,22
2015	16782,9	2216,9	13,21	355	16,01	284,1	12,82	1577,8	71,17
2019	16677,5	1350,3	8,10	204,5	15,14	275,4	20,40	870,4	64,46
2020	16167,2	1186,1	7,34	175,7	14,81	201,6	17,00	808,8	68,19
2021	14071,3	952	6,77	137,4	14,43	156,9	16,48	657,7	69,09
2022	11921,8	408,9	3,43	118,2	28,91	136,2	33,31	154,5	37,78
2023	11379,4	299,2	2,63	100,9	33,72	138,3	46,22	60	20,05
2024	11597,9	290,1	2,50	84,6	29,16	142,3	49,05	63,2	21,79
2024р. у % до 1995р.	123,34	23,70	-	10,58	-	64,86	-	30,87	-
2024р. у % до 2021р.	82,42	30,47	-	61,57	-	90,69	-	9,61	-
2024р. у % до 2023р.	101,92	96,96	-	83,85	-	102,89	-	105,33	-

*Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики та ГУС в областях

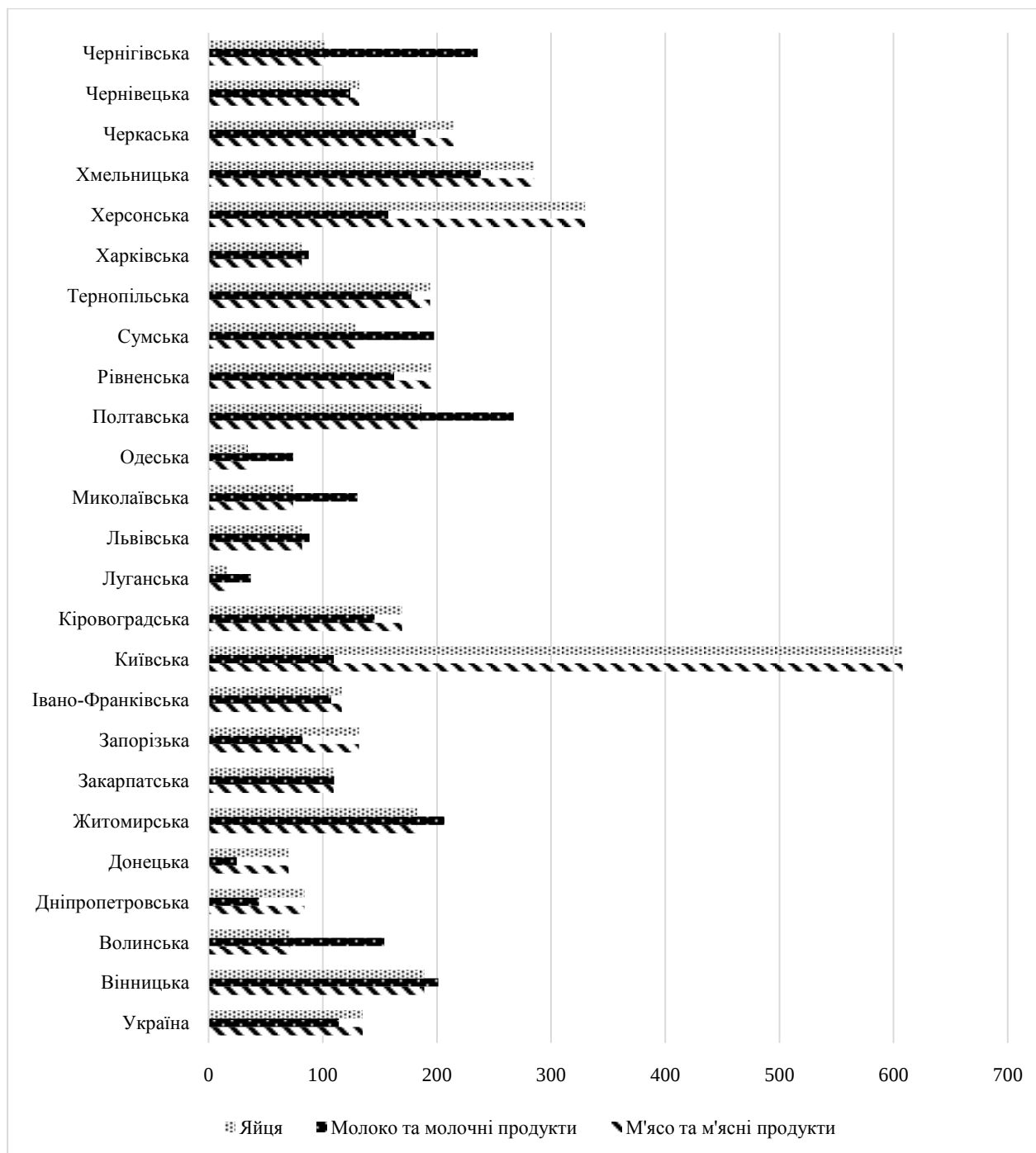

Рис. 1. Рівень забезпечення населення України основними продуктами харчування (середнє за 2017-2021 рр.), %*

*Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики [9-10]

Достатній рівень виробництва продукції тваринництва має стратегічне значення для продовольчої безпеки та економічної безпеки в цілому. Саме від рівня продовольчої безпеки залежить достатність та доступність продуктів харчування для населення країни, що в умовах війни має критичне значення. За даними Балансів та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2017-2021 роки було здійснено оцінку забезпечення

м'ясом та м'ясними продуктами, молоком та молочними продуктами, яйцями (див. рис. 1).

Загалом по Україні спостерігаються певні дисбаланси у забезпеченні основними продуктами харчування (рис. 1). В період викликів та загроз таке співвідношення є загрозливим, та як через порушення логістичних ланцюгів є значні ризики недоотримання населенням окремих регіонів критично важливих продуктів харчування.

На рис. 2. подано порівняльний аналіз областей Причорноморського регіону України із критичними, середніми по Україні та кращими значеннями.

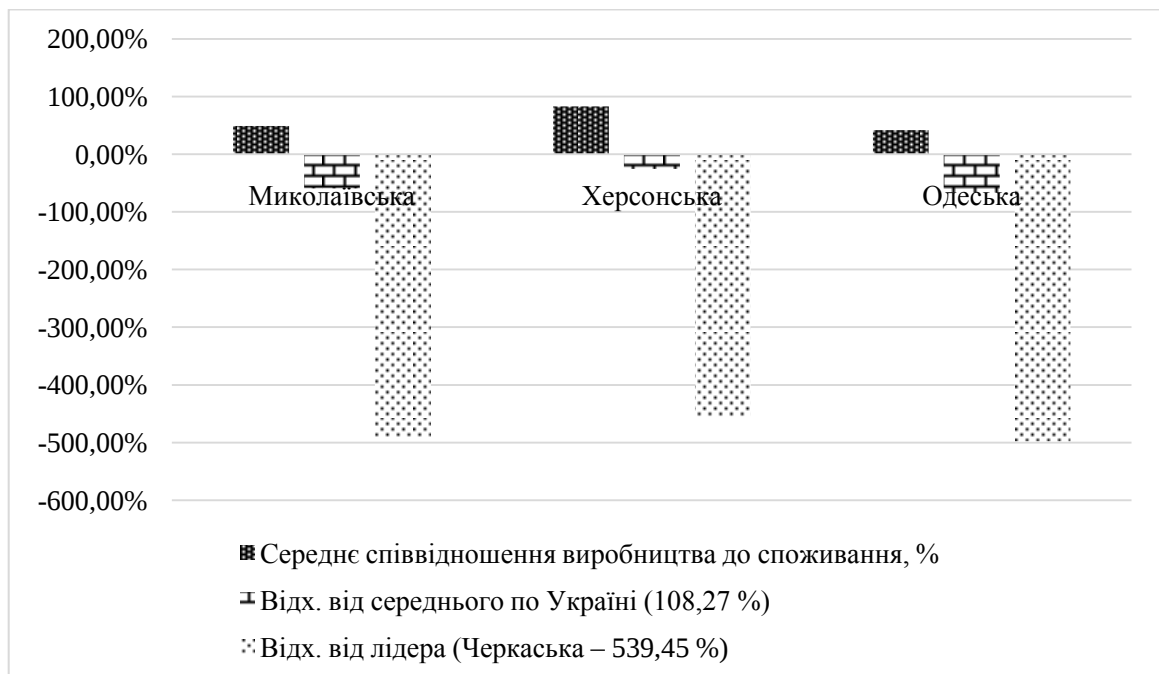

Рис. 2. Порівняльний аналіз співвідношення виробництва та споживання м'яса на одну особу, % Причорноморського регіону України

**Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики [9-10]*

Узагальнюючи результати порівняльного аналізу, слід зазначити, що всі області регіону – Одеська, Миколаївська та Херсонська – мають недостатній рівень самозабезпечення м'ясом, що класифікується як критичний або небезпечний. Зокрема, Одеська й Миколаївська області не досягають навіть мінімального порогу у 50 %, що свідчить про глибоку структурну залежність від міжрегіонального постачання м'ясної продукції. Херсонська область перебуває у дещо кращому становищі, проте й тут рівень

самозабезпечення не досягає задовільного мінімуму. Така ситуація створює реальні ризики для продовольчої безпеки регіону, особливо в умовах порушення логістичних ланцюгів, воєнних дій.

Результати порівняльного аналізу співвідношення виробництва та споживання молока в розрахунку на одну особу в розрізі областей Українського Причорномор'я подано на рис.3.

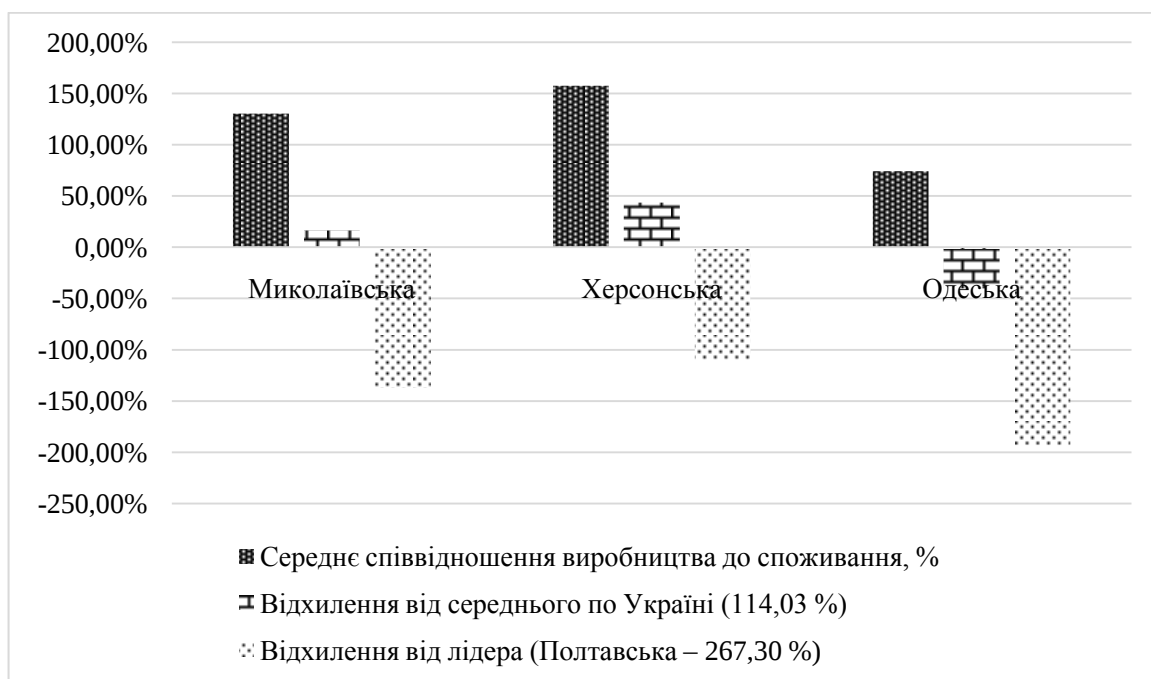

Рис. 3. Порівняльний аналіз співвідношення виробництва та споживання молока на одну особу, % Причорноморського регіону України

**Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики [9-10]*

Серед трьох областей Причорноморського регіону лише Одеська область має критичний рівень самозабезпечення молоком – у середньому лише 73,97 % від потреб населення покривається за рахунок місцевого виробництва. Це свідчить про залежність регіону від зовнішніх поставок і підвищену вразливість до порушення транспортних зв'язків в умовах воєнного стану.

Миколаївська (130,28 %) та Херсонська (157,47 %) області демонструють надлишковий рівень виробництва, значно перевищуючи як середній рівень по Україні (114,03 %), так і нормативи споживання. Це свідчить про їхню потенційну роль як регіональних постачальників молочної

продукції для південного макрорегіону, зокрема для Одеської області.

Проаналізувавши рівень забезпечення в розрізі областей виявлено, що присутні диспропорції у виробництві (див. рис.1). Проте, яйця є продуктами тривалого зберігання й окрім того, присутня значна частка локальних виробників та особистих селянських господарств, що самостійно себе забезпечують. У межах регіону (рис. 4) спостерігається глибока регіональна нерівномірність у виробництві яєць.

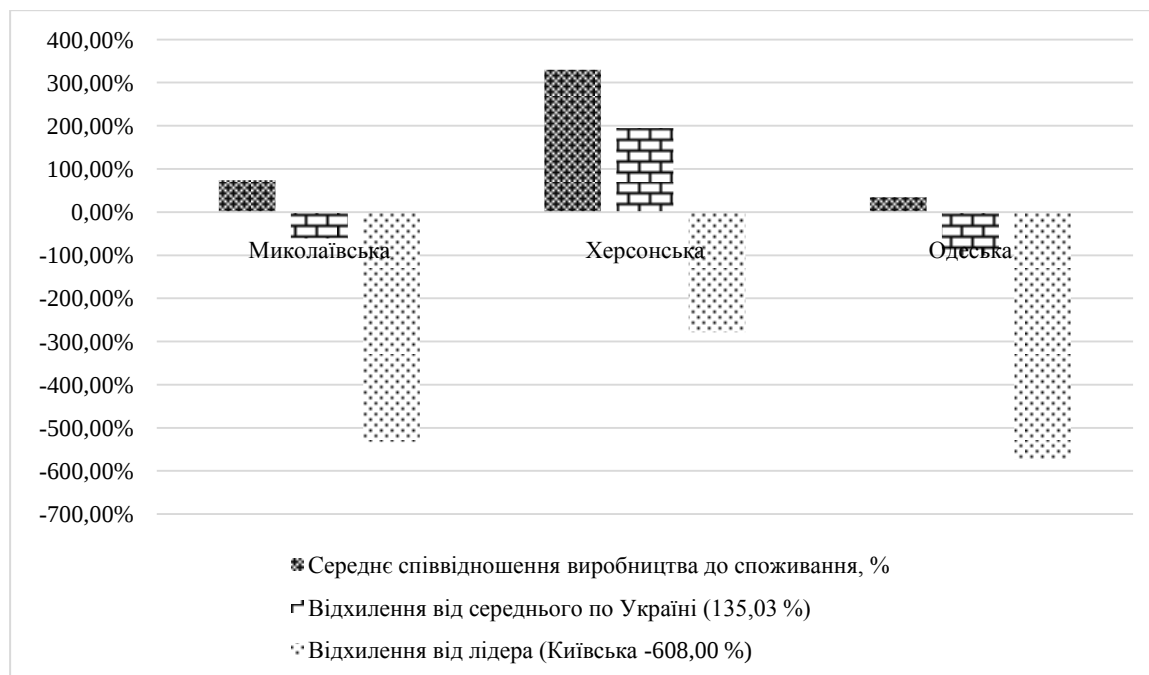

Рис. 4. Порівняльний аналіз співвідношення виробництва та споживання яєць на одну особу, % Причорноморського регіону України

**Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики [9-10]*

Херсонська область мала значний надлишок виробництва (329,72 %), що суттєво перевищує національний середній рівень (135,05 %) і дозволяє розглядати її як потенційного постачальника в межах макрорегіону. Натомість Одеська (34,51 %) і Миколаївська (74,15 %) області демонструють критичний рівень забезпеченості, що свідчить про залежність від зовнішніх поставок і підвищену продовольчу вразливість, особливо в умовах воєнного ризику та логістичних обмежень. Тому окупація часткова Херсонщини негативно позначилась на забезпеченні даним продуктом інших областей Українського Причорномор'я.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, підводячи підсумок до даного дослідження варто зазначити наступне. Ринок продукції тваринництва зазнав значних збитків та руйнувань під час повномасштабного вторгнення. Особливо постраждали області Українського Причорномор'я – Херсонська та Миколаївська, що негативно позначилось на рівні продовольчої безпеки регіону. Через значні руйнування виробничих приміщень та знищення поголів'я ВРХ молочного та м'ясного напрямів відбулося скорочення обсягів переробки і, як наслідок, зменшення надходжень на локальні та регіональні ринки готової продукції з високою доданою вартістю. Це зумовило зростання ризику імпортозалежності.

Подальший розвиток ринку тваринницької продукції українського Причорномор'я має орієнтуватись не лише на потреби внутрішнього ринку (які мають бути покриті першочергово), але й одночасно враховувати вимоги європейських ринків. Це в свою чергу, потребує перегляду існуючих вимог та умов виробництва, окреслення пріоритетних напрямів модернізації виробництва та визначення стратегії розвитку для кожного підкомплексу тваринницького сектору.

Література

1. План відновлення України. *План відновлення України*. URL: <https://recovery.gov.ua> (дата звернення: 24.09.2025).
2. *The official site of Ukraine Facility Plan (2025)*, “Recovery vision of Ukraine“, available at: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/en/> (Accessed 24 September 2025).
3. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-p#Text> (дата звернення: 29.10.2025).
4. Нікішина О. В., Тараканов М. Л., Бочкарьов Д. О., Чеботарьова Н. Й. Стійкість функціонування системи ринку молочних продуктів у

вертикально суміжних ринках України. Економіка харчової промисловості . 2022. Т. 14, Вип. 3. С. 3-18. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001361768>

5. Кваша, С., Павленко, О., & Клементьев, Д. (2024). Нові тренди в обсягах виробництва валової і товарної продукції аграрного сектору України за категоріями виробників та ринками продукції. *Економіка та суспільство*, (66). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-8>

6. Халізов Д. В. (2023). Розвиток аграрного сектору економіки в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Т. 1. № 79. С. 286-290.

7. Lupenko Y., Kopytets N., Voloshyn V. (2024) Socio-Economic Aspects of the Cattle Breeding by Subjects of Entrepreneurial Activity in the Agrarian Sector of the Economy. *Economics: time realities*. Vol. 5, no. 75. P. 95-108. URL: <https://doi.org/10.15276/etr.05.2024.11> (date of access: 08.11.2025).

8. Дяченко М., Жмуденко В. (2023) Аграрний сектор України: поточний стан та його відновлення в умовах трансформаційних змін. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-8> (дата звернення: 08.11.2025).

9. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2025).

10. Баланси та споживання основних продуктів населенням України. *Статистичний збірник*. Київ: Державна служба статистики України. 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_spog_zb.htm (дата звернення 10.10.2025).

References

1. The official site of Recovery Plan of Ukraine (2025), “Recovery Plan of Ukraine”, available at: <https://recovery.gov.ua> (Accessed 24 September 2025).

2. European Commission. (2023), “Ukraine Facility: Support for Ukraine’s recovery, reconstruction, and modernization”, available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/ukraine-facility> (Accessed 26 September 2025).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), Resolution “On the approval of the Strategy for the development of agriculture and rural areas in Ukraine until 2030 and the approval of the operational action plan for its implementation in

2025-2027”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-p#Text> (Accessed 24 September 2025).

4. Nikishyna, O.V. Tarakanov, M.L. Bochkarov, D.O. and Chebotarova, N.Y. (2022), “Sustainability of the functioning of the dairy market system in vertically related markets of Ukraine”, *Ekonomika kharchovoyi promyslovosti*, vol. 14, no. 3, pp. 3-18.

5. Kvasha, S. Pavlenko, O. and Klyementyev, D. (2024), “New trends in the volume of production of gross and commercial products of the agricultural sector of Ukraine by categories of producers and product markets”, *Economy and Society*, vol. 66.

6. Khalizov, D.V. (2023), “Development of the agricultural sector of the economy in the conditions of martial law”, *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, vol. 79. pp. 286-290.

7. Lupenko, Y. Kopytets, N. and Voloshyn, V. (2024), “Socio-Economic Aspects of the Cattle Breeding by Subjects of Entrepreneurial Activity in the Agrarian Sector of the Economy”, *Economics: time realities*, vol. 5, no. 75, pp. 95-108.

8. Dyachenko, M. and Zhmudenko, V. (2023), “Agrarian sector of Ukraine: current state and its recovery in conditions of transformational changes”, *Economy and Society*, vol. 56.

9. State Statistics Service of Ukraine (2025), available at: <https://ukrstat.gov.ua> (Accessed 29 October 2025).

10. State Statistics Service of Ukraine (2022), “Balances and consumption of basic products by the population of Ukraine. Statistical collection”, available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_spog_zb.htm (Accessed 10 October 2025).

Статтю підготовлено за результатами дослідження, що фінансується за рахунок бюджетних коштів МОН України «Комплексне наукове дослідження забезпечення просторового інвестиційно-інноваційного розвитку Українського Причорномор'я» (договір №БФ/С20-2025 з Міністерством освіти і науки України; реєстраційний номер: РК 0125U003488).

Стаття надійшла до редакції 12.11.2025 р.